

LA MÚSICA A L'HOSPITALET, 1940-1976 (L'AGRUPACIÓ D'AMICS DE LA MÚSICA)

FRANCINA GONZÀLEZ. Llicenciada en Història
ALBERT AMAT. Professor Superior de música

Un país com el català, que tot i havent estat capdavanter de la vida musical espanyola, no ha entrat plenament en el concert de la música culta occidental moderna fins pràcticament els primers anys d'aquest segle, és difícil que compti amb petites històries locals d'interès musicològic elevat. La música, diguem-ne «culta» per entendre'n o clàssica, si es vol, d'un poble qualsevol de la nostra geografia (tret d'alguns casos molt especials) esdevé per regla general un fenomen d'abast social, ciutadà, participatiu o d'esbarjo, immers en les altres manifestacions culturals que conformen una història local, i sense un valor intrínsec suficient com per deslligar-se i manifestar-se amb llum pròpia.

Quan la Història de la Música Catalana dels darrers cent anys és la Història de la Música de Barcelona de manera gairebé exclusiva, hom no es pot esperar sinó dues coses: Una vida musical relativament poc arrelada i amb poca incidència, especialment a les ciutats de l'entorn barceloní, i que hom s'adoni de la gravetat de la qüestió. La història de la música local és mal coneguda; si hom la investiga es podrà valorar i exhumar un patrimoni oblidat i completar la coneixença de les respectives històries locals en un àmbit poc treballat.

LA MÚSICA A L'HOSPITALET (1940-1976)

La vida musical de la nostra ciutat un cop acabada la Guerra Civil s'agrupa a l'entorn de dues iniciatives: la que prové de les autoritats locals i la que dona a la nostra història musical una rellevància inhabitual: *L'Agrupació dels Amics de la Música*. Durant aquests trenta-cinc anys s'observa un creixement continu en nombre i qualitat dels actes

musicals que arriba al moment de màxim esplendor amb la celebració dels Festivals de Primavera els anys 1962, 63 i 64.

Quan menys condicions hi havia per una renaixença de les iniciatives culturals, en ple any 1940 veiem estrenada a l'Hospitalet una opereta basada en text de Josep M.ª Folch i Torres i música de Joan Pallarés i Batet: *La Ventafocs* (en versió castellana, naturalment: «*Rosalinda*»). Joan Pallarés havia mort en circumstàncies tràgiques l'11 de setembre de 1936 a l'edat de vint-i-set anys, quan encara no feia dos mesos que s'havia suspès l'estrena de la versió original en català prevista pel 25 de juliol d'aquell mateix any. En Joan Pallarés, l'escassa obra del qual permet de pensar que ens trobem davant un músic més que notable, va veure estroncada una carrera que evolucionava de manera clara vers el conreu cada cop més de gèneres musicals d'alta volada. El tornarem a trobar però més endavant quan es torni a posar en escena *Rosalinda*, de nou en castellà, l'any 1962.

Joan Pallarés s'escapa de l'abast cronològic d'aquest treball. La seva presència pòstuma, però, no ens permetia obviar-lo ni deixar d'assenyalar que ens troben davant d'un dels tres grans músics que ha donat l'Hospitalet.

Els primers anys dels amics de la música: 1947-1951

Aquella estrena pòstuma de *La Ventafocs* en plena postguerra, havia adquirit el caire d'un acte de «justícia» i alhora un emocionat homenatge de tots els amics del compositor, familiars i companys de les ceràmiques Llopis, d'on era escrivent. No fou, per tant, aquella vetllada lírica de l'1 de juny de 1940, el punt de partida per la represa de la vida musical hospitalenca, tan intensa durant els anys vint i trenta, sinó més aviat una conclusió aplaçada.

L'inici del nostre relat comença amb el de l'entitat que protagonitzarà no només la vida musical sinó la de tots els terrenys culturals (teatre, art, cinema, poesia). El sentit, o més ben dit, la direcció de les activitats de l'Agrupació dels Amics de la Música (A.A.M.), tendent a atorgar a tots els seus actes una atenció especial a la qualitat i categoria dels continguts més que no pas a llur presentació o promoció formal, es mantindrà com la constant més lloable i fructífera de l'entitat. Des d'un bon començament aquest tarannà hi és present.

Així, l'A.A.M. neix del desig i set de cultura de tres amics: Jaume Reventós, Josep Enrich i Domènec Pastor, que tiren endavant un innumerable seguit d'audicions discogràfiques que no tardaran a enriquir-se amb comentaris i concerts en viu. És l'any 1947. A la tercera audició,

que té lloc el 19 d'abril, hi participa el professor d'Història i Estètica de la Música al Conservatori del Liceu, Enric Roig, i ja el 23 d'agost comencen concursos d'audició. La regularitat setmanal és imperturbable i ho serà durant tres anys.

El 4 d'octubre, Eugeni Garcia Gargallo, un d'aquells joves músics de la ciutat que s'havien anat afegint a les audicions, ofereix un recital de guitarra a casa d'en Josep Enrich, on es feien les audicions i que era qui proporcionava el vinili necessari. Seria el propi Eugeni Garcia qui, un parell d'anys després, oferirà el segon concert en viu. Mentrestant els discs havien proporcionat unes cent quaranta vetllades musicals, cada cop més concorregudes, on s'escoltaven obres d'autors romàntics fonamentalment i algunes de músics del Barroc com ara Bach o Purcell (que tot just es redescobrien a nivell popular). S'organitzaren «viatges» al Liceu i al Palau de la Música, i el mestre Enric Roig prodigava disertacions, entre les quals destacarem la que comentava el Carnaval de Schumann, el 25 de setembre de 1948, dia en el qual s'estrenava un «híme» i es retia homenatge a en Josep Enrich.

A finals del 1948 coincidint amb aquest homenatge, les audicions es traslladen al Carrer de Jardinetes núm. 1, on pocs dies després es pronunciarà una conferència sobre art impressionista i cubista. Per primer cop un tema no musical apareix entre els nombrosos actes programats. Amb algun breu precedent, el dia primer d'octubre de 1949 i després d'un any en què les audicions només havien estat interrompudes per la celebració del segon aniversari del grup amb nova conferència d'Enric Roig, un jove poeta que arribaria a ésser un dels insignes a la ciutat, Francesc Marcé, ofereix un recital poètic.

Tot just començar l'any 1950, el 14 de gener s'ofereix un recital de Lieder al Centre Catòlic, on uns mesos després actuarà, també a instàncies de la jove agrupació, la Coral Sant Jordi sota la direcció d'Oriol Martorell, emparentat amb la família Solanich. L'eminent crític musical barceloní, Artur Menéndez i Aleyxandre disertarà a les antigues escoles del Sagrat Cor de la Rambla Just Oliveres. Entre altres concerts, molt a finals d'any, Montserrat Martorell, germana de l'Oriol, oferirà un nou recital de cant al Centre Catòlic.

És evident que la pròpia dinàmica havia fet créixer l'abast de les activitats, passant durant aquest any 1950 al domini d'un públic més nombrós, tot trencant-se el cercle tancat de les audicions discogràfiques. El dos de novembre s'havia demanat a l'Ajuntament la cessió del Local que seria seu de l'A.A.M. fins la seva desaparició l'any 1976: el situat al número 15 del carrer Baró de Maldà.

Una conferència d'Artur Menéndez i Aleyxandre serà l'últim acte

d'una primera etapa. El disset de març del 1951 es constitueix la Junta directiva i s'aproven els estatuts. Bernardí Fornals i Albalat serà el primer president de l'A.A.M., tot i que cal assenyalar que l'ànima motora (més que motriu) de l'entitat serà sempre Jaume Reventós.

La consolidació (1952-1961)

A partir de la formació de l'entitat i després de la primera Assemblea General Ordinària, l'A.A.M. entra en uns anys d'activitat gairebé frenètica que culminaran amb els Festivals de Primavera. Les audicions discogràfiques van minvant i deixen pas als cada cop més nombrosos concerts en viu i activitats no musicals, com ara exposicions i «vetllades cinematogràfiques».

Diversos recitals, entre els quals destaca el que oferiria la *Coral del Segle xv*, dirigida per Manuel Cabero el 17 de maig del 52, i exposicions se succeeixen fins la compra d'un piano vertical, que possibilitarà la conversió del local del Baró de Maldà en petita sala de concerts. El primer intèrpret que després adquirirà gran renom i que oferirà un recital a la nostra ciutat ho fa en aquella sala el 29 de març de 1953: Sofia Puche. El mateix any, uns mesos després, apareix el nom del músic actualment més rellevant que ha donat la nostra ciutat: Antoni Ros Marbà, que acompanya al piano al violinista Manuel Villuendas i a l'oboè Iglésias-Cardús. Formaven aleshores la Junta Directiva: Eugeni Garcia, Antoni Royo, Martí Flo, Jaume Reventós, Joan Marbà (oncle del director d'Orquestra) i Valentí Julià.

L'any 1954 es consolida la concessió d'una beca d'estudis per a un estudiant de violí de dotze anys, Joan Colet, del qual no n'hem sabut res més. També és l'any en què Antoni Ros Marbà i Manuel Villuendas ofereixen el seu segon recital a la nostra ciutat.

Per commemorar el vuitè aniversari, l'A.A.M. prepara la visita de la que és la primera orquestra que visita l'Hospitalet de la guerra ençà: L'Orquestra Íntima de Cambra, formada per membres de les Joventuts Musicals Espanyoles i que actua dirigida per Antoni Ros Marbà, en el que deuria ésser un dels seus primers concerts com a director. Comptava aleshores divuit anys d'edat i no tardaria gaire a anar a Amèrica, iniciant la seva brillant carrera.

El juny d'aquell mateix any, 1955, s'inaugura la biblioteca de l'Agrupació, i el setembre, com una mostra més de la vitalitat que alimentava tots els actes culturals a l'A.A.M., es funda la Secció de Jazz, que dirigeix Joan Duch i que proposa un nombre considerable d'audicions discogràfiques. Posats a elogiar la modernitat de l'Agrupac-

ció, és hora de citar, ni que sigui breument, la instauració de les gales cinematogràfiques, que començaran amb la projecció d'un film que avui és un petit mite cinematogràfic: el *Parsifal* de Daniel Manzanera, i que s'estendran fins l'any setanta amb la inclusió de cinema amateur, documentals, xerrades... Bergman, Truffaut, Tati, Saura, Fellini, es veuran amb relativa puntualitat a l'Hospitalet de la mà dels Amics de la Música, sota la inspiració de Jaume Reventós.

Anna Maria Cardona, Francesc Garrido i Carmina Roca, la nostra soprano més assenyalada, ofereixen concerts durant l'any 56. Durant el següent, i sota la presidència de Joan Marbà ho fan Anna M.ª Albors, un altre dels noms importants que l'Hospitalet ha donat i la germana del pianista Josep M.ª Colom, Maria Lluïsa Colom. Audicions discogràfiques dedicades a Mozart en el bicentenari del seu naixement i «vetllades íntimes» on els membres de l'A.A.M. (Eugeni Garcia, Reventós, Colet, Mitjans, etc.) interpreten al seu instrument, marquen les pautes d'aquests anys de consolidació que van portant a l'Hospitalet els músics i agrupacions més importants de la Catalunya d'aquells anys, durant els quals hom pot apreciar allò que poques ciutats de la nostra comarca varen poder obtenir: una normalització cultural notable, que d'altra banda no sembla que incidís en altres sectors socials fora de la petita burgesia del barri del Centre.

A les exposicions d'art col·lectives d'artistes locals, a les gales cinematogràfiques i sessions de jazz, l'any 60 i el 61 es ret homenatge a Joan Maragall i Santiago Russiñol, respectivament. Amb la inclusió del teatre neix la idea dels «Festivals de Primavera», culminació de tota una època de la vida cultural de la ciutat i que tractarem en el capítol següent.

Els Festivals de Primavera

El 24 de febrer de 1962, el qui havia estat ànima dels Amics de la Música va accedir a la Presidència de l'Entitat. Jaume Reventós i Martí va ésser artífex de l'esdeveniment musical més important de l'Hospitalet i de la seva curta història musical: L'Òpera. «Il Barbiere di Siviglia», «Marina», «Madama Butterfly» i «Cançó d'amor i de Guerra» foren representades a l'Hospitalet durant els anys 1962, 1963 i 1964, amb muntatges provinents del Gran Teatre del Liceu.

No cal, potser, dir que la iniciativa va tenir d'immediat el suport institucional, en el qual l'aleshores ponent de Cultura Josep Ferrando destacà de manera especial. Hom es pot preguntar des de quan l'Hospitalet comptava amb una sala que pogués acollir espectacles d'aquella

magnitud. Doncs hi comptava. I, a més, duia el coherent nom de Cine Òpera. Aquest local, de grans dimensions, fou posat a disposició de l'A.A.M. pel seu empresari, Sr. Boixadera fins que el local fou arrendat per TVE.

No ens detindrem en tot el que varen donar de si els tres Festivals de Primavera perquè excediria de llarg les pretensions d'aquesta comunicació. Només les gales operístiques parlen per elles soles de l'abast que tingueren. Afegim-hi espectacles de ballet, funcions teatrals, exposicions i concerts, i podrem percebre llur importància.

Dels Festivals de Primavera a la desaparició de l'entitat

La col·laboració de l'A.A.M. amb l'empresa Òpera no va suposar una disminució de les activitats habituals en el local-seu del carrer Baró de Maldà. Durant aquells tres anys continuaren les tasques d'ensenyament musical, amb un anual «Concert de Santa Cecília» a càrrec d'alumnes i professors; i les celebracions de l'aniversari de l'entitat. Els mestres Elisard Sala, la soprano Carmina Roca i el prestigiós duet de guitarres Renata i Gracià Tarragó, entre d'altres, donaren el seu concert.

A partir de l'any 1965 comença la darrera etapa de l'A.A.M. Han desaparegut ja definitivament les audicions discogràfiques col·lectives i també altres activitats internes com les classes de música i els Festivals de Santa Cecília. En canvi, la categoria dels intèrprets creix notablement al propi temps que ho fa la irregularitat en la programació i una certa dispersió dels membres de l'entitat. Visiten l'Hospitalet de manera repetida diverses corals dirigides pel mestre Enric Ribó. També ho fa el duet Carmina Roca-Elisard Sala i, més endavant, Josep M.ª Colom i Rosa Sabater.

El 29 de gener de 1966 Salvador Gratacós i Carles Santos donen un concert que s'inscriu en un homenatge a Antoni Ros Marbà amb motiu del seu nomenament com a director titular de l'Orquestra de RTVE. A l'any següent, a part de la ja inevitable visita de l'Enric Ribó, els Amics de la Música organitzen el recital de Joan Manuel Serrat, segurament en la seva primera visita a l'Hospitalet. La col·laboració en les *Setmanes Culturals i Jornades del Llibre*, a partir de l'any 1968 rellença les activitats i la presència activa de l'A.A.M. En el marc d'aquestes jornades intervindran Josep M.ª Colom, l'any 1968; el Trio Haendel (1969), el Cor Madrigal (1970), de nou Josep M.ª Colom i la soprano Marta Morera amb Maria Canela al piano, l'any 1971; el Quartet Tarragó (1972 i 1973) i finalment Josep Trotta el 1974.

Tornant endarrera i en la línia d'aquell augment general de la qua-

litat dels intèrprets que l'A.A.M. convida, actua a l'Hospitalet per primer cop, el 22 de juny de 1968, l'Orquestra Ciutat de Barcelona, amb Antoni Ros Marbà al pòdium, i en el marc de la Festa Major del barri del Centre, al Pati del Casino. Al Saló de Plens de l'Ajuntament, aquell mateix any, actua el *Quartet de Barcelona*, avui convertit en Trio de Barcelona, i format per Gonçal Comellas, els germans Claret (Gerard i Lluís) i Mateu Valero. Cal tenir en compte que si bé s'aprecia un descens en les activitats musicals, creixen notablement les referides a les arts plàstiques, en un evident canvi d'orientació molt lligat al que es produeix —i aquest fou un dels greus problemes de l'A.A.M.— en la persona ja esmentada de Jaume Reventós.

La progressiva despersonalització (almenys musical) de l'entitat, es veu interrompuda per la presència de l'exímia pianista Rosa Sabater durant els anys 1972, 73 i 75. Fou aquest l'últim esdeveniment musical protagonitzat per l'Agrupació dels Amics de la Música. Entre els anys 1975 i 1976, circumstàncies encara no esclarides (potser massa recents, fins i tot) varen acabar amb l'entitat, que de tota manera havia complert ja el seu cicle vital, o almenys el dels seus components.

La música a l'Hospitalet al marge de l'A.A.M.

La història musical recent de l'Hospitalet no és una història habitual per l'existència de l'Agrupació dels Amics de la Música. Un repàs a les activitats en les quals no intervingueren els de l'A.A.M. ens pot oferir una panoràmica del que hagués estat sense ells. Perquè és manifesta la mediocritat general dels actes programats per altres entitats, inscrites gairebé totes en el marc d'actes interns de caire escolar o de «festivals musicals» d'abast familiar.

Mentre que L'A.A.M. no ultrapassà mai el barri de l'Hospitalet Centre, l'Ajuntament de la ciutat va patrocinar alguns concerts d'interès a barris perifèrics. L'any 1943 o 1944, durant la festa Major de la Torrassa i a l'envelat, actuà un quintet de corda entre els components del qual hi era en *Josep Trotta*. És de suposar que en d'altres festes majors hi deuria haver actes similars. El que sí fou una realitat durant molts anys i de manera regular, foren les representacions de Sarsuela al Cinema Alhambra i al Casino del Centre, que es perllongaren pràcticament fins avui.

El Centre Catòlic, activíssima entitat del barri del Centre, protagonitzà una activitat musical regular a partir dels anys 50, amb nombrosos concerts a càrrec del «Sextet Filharmònic de Barcelona» i representacions de Sarsuela. L'any 1954 i en un acte d'homenatge a Tecla Sala,

es convidà l'Orfeó Català, i per celebrar el cinquantenari de l'Entitat, aquell mateix any actuà el «Quartet Barcelonès de Cambra». Enmig de noms avui desconeguts, el 6 de novembre de 1960 actuava l'avui cèlebre tenor Jaume Aragall.

El fet més remarcable però, al marge de l'A.A.M., és protagonitzat per una figura que ha arribat a ser l'únic compositor d'una certa categoria que ha arrelat a l'Hospitalet. *Jaume Ventura Tort* és present en molts actes musicals, especialment els de caire sardanístic i que s'escapen de l'abast d'aquest treball. Ell, però, va patrocinar des de la direcció musical la reposició de *La Ventafocs* de Joan Pallarés i va estrenar una Sarsuela, *La Cançó de l'Empordà* al teatre de l'Òpera l'any 64. La confusió que va produir la representació per aquelles dates dins els Festivals de Primavera, de la Cançó d'Amor i de Guerra, va derivar en una curiosa picabaralla entre els responsables municipals i l'A.A.M. Jaume Ventura Tort, des d'aleshores, parlava de l'Agrupació dels «Enemics» de la Música. De l'escassa producció no sardanística del mestre Ventura Tort i que encara és en tràmit d'investigació, destaca aquell fet ja conegut per tothom però que no deixa d'ésser insòlit, de l'estrena al Gran Teatre del Liceu l'any 1975, de la seva òpera «*Rondalla d'Esparvers*».

Calen encara dades importants perquè aquest treball pugui optar a conclusions. Quin fou el grau d'incidència en la població de les activitats musicals de l'A.A.M. i quin és el valor musicològic de l'obra de Ventura Tort o Joan Pallarés, són qüestions pendents. No obstant això, hom pot anar intuïnt que l'Hospitalet, contràriament al que es pensava, va gaudir d'una intensa vida musical i cultural que, especialment la primera, és avui sorprenentment introbable.